

Hiszem, hogy a világ szakrális

Interjú Kő Boldizsár szobrásszal az abai stációk ügyében

Csak a szemfüles olvasó értesült arról, hogy 2020 augusztusában leszerelték helyükről az abai stációkat.¹ A 2006-ban felállított kálváriát 2019-ben restaurálták, s ez alatt az idő alatt sokak kedvelt helyévé vált a szobrokkal díszített stációkert. Az alkotást a 2019 őszétől hivatalban levő városi vezetőség szereltette le – műemlékekhez méltatlan, a szobrokat károsító módon, elfűrészelve azok tartóoszlopait. Azóta egy raktárban várják, hogy eldőljön sorsuk: az önkormányzat felajánlotta a szobrásznak, hogy vásárolja vissza az alkotást, eredeti árának többszöröséért, felszámolva a járdaépítés, a világítás, a tóépítés és a növényültetés költségeit is.

A szobrász – aki illusztrátor, zenész és bábkészítő –, Kő Boldizsár (1969) a Magyar Képzőművészeti Főiskolán végzett képgrafika–vizuális nevelés tanári szakot. Könyvillusztrációi és bábszínházi díszlettervei mellett sokan jellegzetes mese játszótereiről, játszóparkjairól ismerik, amelyek mára egy tucatnyi helyszínen élvezhetők, a teljesség igénye nélkül: Kispesten (1999), a Millenáris Parkban (2000), Kelenföldön (2001), Farkasréten (2003), Kelenvölgyben (2004), Zsámbékon (2005), Villányban (2007), a budapesti Feneketlen tónál (2008), Hódmezővásárhelyen (2009), Pécsen (2009), Visegrádon (2010), Szigligeten (2011), Nagycenken (2011) – igen, Magyarország legismertebb játszóterei hozzá kötődnek (de már a katalán Montblanc is büszkélkedhet művével), s ugyanez a stílus és szemlélet jelenik meg számunkra már ismerős „hangként” az abai stációkon is.

A számos díjat elnyert művész őszintén ír életéről, a művészetének gyökereiről (és halálról, vallásról, politikáról, alkoholizmusról) *Belső tárlat* (Pomáz, 2015, Kráter Kiadó) című könyvében. Ő maga így vall művészetéről: „Édesapám azt mondta, amikor látja, hogy én hogyan gondolkozom térben, tipikusan egy grafikus térszemléletét tapasztalja. Vagyis kitüremkedéseket készítek a térbeli síkokra. Ezek inkább olyanok, mintha háromdimenziós domborművek volnának, az akadémista szobrászati irányhoz, a pontos anatómiához nem sok közük van. Inkább egy kicsit illuzionista dolog ez, hogy az orról el lehessen hinni,

1 2020-ban nem egyetlen szobor eltávolítási ügyről értesülhetett a nagyközönség. Szmrecsányi Boldizsár Csillagnézó című alkotása a szobrász műhelyébe visszakérülve várja új helyét.

hogy az, még ha nem is úgy néz ki. Papíron megtervezem, pontosan lerajzolom, és aztán már úgy követem, mint egy szabásmintát. Leginkább a leporellóhoz lehet hasonlítani, a háromdimenziós könyvekhez kihajtogatott formában. Kicsit ilyen az én képi gondolkodásom is." Most, öt évvel a könyv megjelenése után, az abai stációk meghurcoltatása kapcsán kérdeztük a művészt.

ISO M. EMESE: *Milyen megélni egy szobor elbontását?*

KŐ BOLDIZSÁR: Nagyon megrendítő és nagyon fájó volt ezt az egészet végigélni. Megtetézve azzal, hogy a szüleimet is ezzel egy időben veszítettem el. Olyan volt, mintha a közös történetük volna. Ehhez hozzátartozik az az érdekesség a stációk kapcsán, hogy 2006-ban, amikor készítettem, akkor a szüleimet is belefarahtam a jelenetekbe. Így készítettem el, ilyen személyes jelleggel, eddigi életem egyetlen stációját. A szoborcsoportot egy éven keresztül, végig nagyon elmélyülve és imádkozva faragtam. Egyébként református vagyok, így bele kellett helyezkednem ebbe a világba, nekem ez nem volt ismerős. Viszont megtanultam, hogy csodálatos világ, és nagyon nagy alázattal álltam a feladathoz.

- *Miért kerülhetett sor a stációk elbontására?*

- Tudtam róla, hogy a mostani polgármester már sokkal korábban is a terület elé vitte az ügyet, hogy szerinte közszeméremérsértő ez az alkotás, ő a gyerekeket nem vinné a közelébe. Mindezt arra alapozta, hogy én az utolsó fülkében, ahol Krisztus testét a sírba helyezik, ott nem barlangszájat, hanem mandorlát ábrázoltam, amely keresztény szimbólumot ő nem ismerte, másra gondolt... A négy evangélistát is ábrázoltam a mandorla körül, s a kompozícióval tulajdonképpen azt szerettem volna hangsúlyozni, hogy Krisztus halálával a történet nem ért véget. A klasszikus stációk mellett általában ott szokott lenni, ott áll mellette a templom a hívekkel, gyülekezettel, amelyek mutatják, hogy ez a történet tovább él [„Ti pedig Krisztus teste vagytok, és egyenként annak tagjai.” (1Kor 12,27) - A szerk.], míg itt egy piac áll mellette.

- *Milyen szándékkal, milyen körülmények között készültek el az abai stációk?*

- Igazából nem egyházi megrendelésre, hanem az önkormányzat felkérésére készült. Az arra járó emberek számára, a stációkért részeként, amivel elsősorban II. János Pál pápára és az ő gondolataira akarta a régi polgármester felhívni a figyelmet.

- *Hogy értesült a bontásról?*

- Az egészet úgy bontották le, hogy én nem tudtam róla, én éppen a Fehérlófia játszóteret készítettem az erdőben, Zemplénben. Füzér vára mellett dolgoztunk a csapatommal, és facebookon (!) láttam a híreket, hogy - gyakorlatilag - tőből levágták a fa létrákat, amik be voltak a földbe ásva, pedig a bontáshoz nem kellett volna kivágni őket, elég lett volna kiásni - de engem nem kerestek, nem kérdeztek meg, hanem önhatalmúlag, tulajdonjogi helyzetre hivatkozva bontották el őket, miszerint három ember magántulajdonában áll ez a (köz)terület. Ami már önmagában is elég érdekes helyzet, hiszen egy járdáról beszélünk, ami az úttest mellett megy - hogy lehet magánember kezében, nem értem.

Tudtommal a tulajdonosokat sem értesítették a bontásról, akik közül háromból ketten kifejezetten sajnálták a történeteket. Mindenesetre a polgármester lebontatta (szerintem bízva a járványügyi helyzetben, hogy *most* lehet ilyeneket véghezvinni), majd az ottaniak küldtek képeket, és tájékoztattak szomorúan az áldatlan helyzetről.

- *Hogyan reagált a kialakult körülményekre?*

- Én jóhiszeműen próbáltam a polgármesterhez közeledni. Ő először biztosított arról, hogy valóban a tulajdonjogi helyzet rendezése miatt bontották le jogsértő módon a stációkat, de tervezik, hogy új helyen ismét felállítják a kálváriát. Mindehhez egyébként az alkotó beleegyezése szükséges. Ráadásul felszentelt stációról beszélünk! Spányi Antal megyés püspök szentelte fel, akinek máig a honlapján láthatók ezek az alkotások, tehát ő büszke volt erre.² Az egyeztetés ellenére másnap a polgármester facebook-bejegyzésében megjegyezte, hogy Károly atyával arra jutottak, inkább új stációkat rendelnek egyházi katalógusból. (Egyéb hírekből arról lehet értesülni, hogy az önkormányzat kikérte a katolikus pap véleményét a kálvária ügyében, azzal is megkeresve őket, hogy tudnak-e az egyház tulajdonában álló területet biztosítani az újrafelállításhoz, s erre mondott nemet a helyi gyülekezet. - A szerk.).

- *Hogyan illeszkednek eddigi munkásságába az abai stációk, hiszen az egyetlen ilyen jellegű alkotás eddigi életművében.*

- Minden húsvétkor családommal, illetve képzőművész barátainkkal lementünk Abára, és ott ünnepeltük a húsvétot. Végigjártuk az összes állomást, zenével kísérve a menetet, s minden alkalommal hívtuk az abaiakat is, a régi polgármester többször el is jött, a katolikus pap viszont nem tartott velünk. Mindenesetre nagy fájdalommal vettem tudomásul a bontás hírét, mert pont a régi polgármester hívta föl rá a figyelmemet, hogy ez tulajdonképpen a kálvária kálváriája, mert ahogy Krisztust feláldozta a nép, úgy az én kálváriám története is az áldozathozatalról mesél.

- *Egy szobrásznak mindig együtt kell gondolkoznia a megrendelővel, figyelembe vennie a helyszínt, ami jelen esetben ugyancsak izgalmas, szimbolikus választás eredménye. Mi volt a megrendelő kérése és a kész mű fogadtatása a felállítás idején?*

- Az egész úgy jött létre, hogy a helyszínen, a járda mellett álló százéves hársfákat az elektromos művek megcsonkította, így, mielőtt egytől egyig elpusztulnak, azok törzsébe kellett volna a stációkat belefარagni. A munkálatok megkezdésével párhuzamosan kiderült, hogy a fák új életre keltek, kizöldültek, és ennek öröme nem bántottuk őket. A fülkéket melléjük állítottuk, mintegy emlékezve erre a csodára, ami ott és velük történt.

- *Hogyan látja a stációk jövőjét?*

- Jelenleg egy traktorhangárban a falnak támasztva porosodnak, és várják a feltámadást, ha mondhatom így. Az a szép örömhír, hogy valóban egy ilyen pusztító barbárság sokszor az isteni terv része is lehet, s én most így tekintek

2 <https://www.szfvar.katolikus.hu/keresztut-megaldasa-es-bermalas-aban-beszamolo-20070421>

erre a polgármesterre, mint aki az isteni terv részeként – maga se tudta, de – így cselekedett. Jelenleg úgy áll a helyzet, hogy esetleg az én választott szülőfalumba, Balatonkenesére kerülnek. Nagy a figyelem a település részéről, de Hollókő, Nagymaros és még sok más település érdeklődött, nem is tudom most felsorolni őket. Nagyon sok követője van a történetnek. Igazából ennek köszönhető, hogy sokkal több ember ismert meg, mint ahány eddig valaha is látta a munkáimat vagy hallott róla. Kiáradt a dolog, ez olyan, mint amikor egy virágból szét-szóródnak a magocskák.

– *Átadja az önkormányzat a kálváriát?*

– Próbálok higgadtan állni az ügyhöz, és próbálok velük levelezni. Az önkormányzatnál nem találják a szerződést, így nem tudják, hogy mennyibe került számukra a szoborcsoport – a valóságban 4,5 millió forint volt. Van valami halvány nyilvántartásuk arról, hogy 17 millió forintba került, és ennyiért próbálják meg árulni, ennyiért ajánlották fel nekem is visszavásárlásra, ami nonszensz: jogsértő módon lebontottak egy műalkotást, és most megpróbálják kiárusítani. Ráadásul a szakszerűtlen bontás révén értékcsökkenést is szenvedett.

– *Hogy lehet egy ilyen ajánlatra reagálni?*

– Én belenyugszom abba, hogy ez a fajta magatartás ne kapjon büntetést – bár ha ez elharapózik, és mintává válik, hogy elbontsanak (és eladjanak) közterületi szobrokat, mert nem ért vele egyet az adott önkormányzat (az önkormányzat, nem a közösség!), az jogsértő világot teremt. Én nem bosszúra szomjazom, azt szeretném, hogy ne történhessen ez meg más művészcollégámmal. Nekem az volna most a vágyam, hogy vegyék el ettől az önkormányzattól a szobrokat, és ne kapjon semmilyen kártérítést ezért az alkotásért, nehogy precedenst teremtsen szobrok elszállítására. Másrészt az új, a befogadó önkormányzat további költségeket is vállal a felállítás érdekében, hiszen egyrészt nem oda készült eredetileg az alkotás, másrészt megrongálták, így javítások is szükségesek. A pénzkövetelés pedig szerintem jogsértő helyzet, ezzel nem értek egyet: értem, hogy nekik pénzükbé került, de nekem megvan a szerződés, én 4,5 millió forint plusz áfáért dolgoztam egy éven keresztül a stációkon és a helyszínen való felállításán, ennek ennyi volt az eredeti ára.

– *Hogy jött ki nekik a közel négyszeres ár?*

– Beleszámították, hogy díszjárdát építettek, díszkivilágítást készítettek, növényzetet telepítettek, tavat létesítettek, ami körül II. János Pál pápa gondolatai voltak feltüntetve faragott fatáblákon, tehát nagy beruházás volt valóban, de ennek egy töredéke volt az én alkotásom és a rá kiadott összeg. A legutóbbi levelükben már azt kérték, hogy a szerződésemet küldjem el nekik, hogy lássák a költséget. Ők arra hivatkoznak, hogy a műalkotások értéke az idővel folyamatosan nő – de akkor miért bontották le, és miért nem állították újra fel? Tizenhárom éve meglevő műalkotásról beszélünk, amely egy park részeként született. Ráadásul a szerzői jog szerint, ha bizonyos helyszínre készül egy alkotás, direkt oda komponálva, megrendelésre, és az öt évnél tovább fennáll,

akkor már az én engedélyemre is szükség van a szoborral kapcsolatos bármilyen eljáráshoz. Sajnos általános jelenség, hogy a szerzői jogot nem sikerül betartatni.

(A szerzői jogok a szerző életében és halálától számított hetven éven át részesülnek védelemben. Az áthelyezéssel/elbontással a szerző kiállítási joga sérülhet abban az esetben, ha a felhasználási szerződés egy konkrétan meghatározott helyre vonatkozik, illetve a szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy a mű más olyan megváltoztatása, vagy a művel kapcsolatos más olyan visszaélés, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes. – A szerk.)

– *A szobrok magántelken álltak, így különös, ahogy találkozik a történetben az önkormányzati igény, a katolikus fél meglátása és a magánérdek – miközben a közvélemény, a közösség mintha kimaradt volna a szobrokkal kapcsolatos megkésett (lebontás utáni) vitából, miközben a közösség számára szimbolikus értékű helyszínről van szó, amely akár a lakók identitásának kifejező eszköze is lehetett volna...*

– A helyszín közelében épült fel egy fantasztikus gimnázium és művészeti iskola (az iskolabezárások idején), a régi polgármester Szent István-szobrot is állíttatott, zászló készült, amely célja a helyi identitás erősítése is volt, de talán azzal, hogy a világ elkezdett felfigyelni Abára, akkor már nem volt hiábavaló semmi, s nem folytatódik a település deszakralizálódása, hiszen így egy teljes közösség gondolkodását, önkifejezését lehet szétverni. A választások előtt, 2019-ben kért minket az akkori vezetőség, hogy újítsuk fel a stációkat, alig több mint egy éve...

– *Milyen lesz az idei húsvét?*

– Most speciális a helyzet a karantén miatt. Idén biztos, hogy lemegyünk Balatonkenesére, ahol édesanyám élt, s az ottani polgármesterrel vannak most óriási terveink. Lehet, hogy létrehozunk egy családi udvart, illetve a Mese Terek Műhely lehet, hogy leköltözik. Az az üzenete Istennek számomra, hogy mindig az elmúlásban, vagy amikor úgy tűnik, hogy valami összeomlik, elpusztul, akkor abban a halomban új reménységek nőnek ki.

– *Hogyan illeszkedik eddigi munkásságába? Mennyire jellemzőek a keresztény vonatkozású alkotások az életművére?*

– Eddig ez az egyetlen stációm, de épp a botrány kapcsán megkeresett egy település a Felvidékről, hogy ők újat rendelnének tőlem. Nem a mostanit akarják megvásárolni, hanem szeretnék, ha kifejezetten a számukra terveznék egyet. Így végeredményben sokat köszönhetek ennek a polgármesternek, aki rosszat cselekedett velem.

– *Hogyan közeledett reformátusként a témához? Mi volt a művészi szándék/konceptió? Művészettörténészként kifejezetten izgalmasnak találom, hogy eltért a megszokott ikonográfiai típustól, sajátos – de érthető – megoldásokat látok az egyes stációkon: miért pont ezeket választotta?*

– Sokat olvastam a keresztutakról, s az, hogy a Szentföldre való elzarándokolás lehetősége elzáródik a hívő elől, ami helyett a stációk bejárása elérhető

lelki élmény, az szerintem nagyon szép. Van egy nagyon komoly katolikus barátom, aki tapasztalt, hívő katolikus, ő nagyon sokat segített nekem, Liszt Ferenc *Via crucis* című passióját hallgattam sokat, ami pontról pontra végigmegegy a tizennégy állomáson, illetve Barsi Balázs atya, ferences szerzetes magyarázatai segítették (*Húsvéti stációk. Találkozások a Feltámadottal*; illetve Xantus Géza: *Új Ember. Bp., 2000*). Számos tervet készítettem, amelyeket megmutattam az akkori polgármester úrnak, aki egyébként szintén református – mégis az ő gondolata volt, hogy Abának szüksége van egy keresztútra, egy szakrális helyszínre. Abának nincs dombja, ezért is készültek hétfokú létrák a fülkékhez, hogy szimbolikusan éreztesse, a földtől el kell emelkedni az égi felé, hogy jobban átéljük Krisztus szenvedését. Kell bizonyos lelki emelkedettség, hogy megértsük, hogyan járulhatott hozzá a halála ahhoz, hogy mi üdvözüljünk. A mű készítése közben kétségtelen, hogy én magam is mélyen átéltem a történetet, ahogy haladtam a faragással, egyre inkább elkeseredtem. Fülkéről fülkére haladtam, minden hónapban elkészítettem egyet. Nem használtam föl hozzá semmilyen csavart vagy fémes kapcsolódást, mert fontosnak tartottam, hogy mindegyik fülke hétféle fából készüljön el, így mindet csapoltam, csak az üveg jelenik meg plusz anyagként. A készítés folyamata során pedig átéltem magam is, hogy *valakit* kivégzésre visznek. Próbáltam minden egyes stációt egyedi karakterű állomásként elkészíteni, és beletettem olyan motívumokat, amelyek szokatlanok: belekomponáltam egy anyabárányt, amely a kisbárányt szoptatja, egy csacsit, amely el van szomorodva, mert az ő hátán vonult be Krisztus Jeruzsálembé mint dicső király, most pedig a kivégzését kell látnia. Ezeket a plusz elemeket azért alkalmaztam, hogy az arra járó gyerekek, gyerekes családok, ha látják, érzelmileg tudjanak azonosulni, kötődni a jelenetekhez. Igyekeztem mélyen oldani, az én szemléletemhez egyébként is hozzátartozik a játékoság, amit nyilván itt is beletettem. Krisztust mindig diófából faragtam. Édesapámtól kaptam egy nagyon régi diófaanyagot, ami csodálatosan kiszáradt, jó anyag. Használtam a stációkhoz tölgyet, cseresznyét, szilvát. Amikor Krisztust keresztre feszítik, akkor inkább mosolyog, mert azt akartam hangsúlyozni, hogy ez a küldetésének egy fontos pillanata, győzedelmeskedik a halál felett. S ahogy a kezei fel vannak feszítve, gondoltam egyet, és kivágtam mögüle a keresztet, így tulajdonképpen majdhogynem áldást oszt, így egy másik ábrázolás típusú és tartalmat is megidéz. A sebek természetesen ott vannak, jelezve, hogy meghalt, de tőle ered a kegyelem. A stációkat lehet, hogy nem így készítették, ezt belátom, de 21. században élő művészként – aki komolyan is gondolja ezt, beleéli magát a mélységeibe – nem követtem el hibát. Ebben pedig megerősítettek a visszajelzések is. Édesapám a középkori emberre és művészetre is jellemző átéltséget tanította nekem.

– *Megjelenik a vallásossága más munkáin is?*

– Szinte alig van olyan játszóterem, ahol a személyes hitvallásom ne jelenne meg. Azt gondolom, hogy a játszótér is csak egy műfaj, ami olyan, mint egy gyerekvers: meg lehet tölteni nevelői céllal is, s nem válik senki hátrányává.

Sokszor írom ki munkáimon, hogy „hit, remény, szeretet”, s ha ezt elolvashatja bárki, talán elgondolkodik rajta, hogy milyen szép kapcsolatban állnak egymással ezek a dolgok. S felismeri, milyen nagy segítség, ha ilyenekre gondolva élheti az ember az életét. A visegrádi játszótérre – úgy, hogy a költségvetésnek nem is volt része – készítettem egy kis Mária-kápolnát, mert nekem ez fontos volt. Hiszem, hogy a világ szakrális, sokkal szakrálisabb, mint ahogy a kapitalizmus ezt próbálja velünk elhitetni. S ha a szakralitás átjárja, főleg egy kisebb közösségben, az óriási erőt képviselhet. Bízom benne, hogy ezt segítheti a közteri szobrászat, a közösségi terek és ünnepek. S azt is remélem, hogy amit Abának adott a régi vezetőség, az nem vész el, és valami hasonló indul el Balatonkenesén is.

Végezetül idézzük fel Spányi Antal megyés püspök szavait, aki a stációk megszentelésekor a következőket mondta: „Imádkozva kérjük most, hogy miként az emberi életet az Isten áldása teszi tartalmassá és széppé, Isten áldása óvja és védje ezt az alkotást, és értesse meg minden emberrel, az abaiakkal és az ide látogatókkal ennek a helynek az üzeneteit és életet jobbító szándékát” – ma sem kérhetünk kevesebbet, s bízunk abban, hogy a kálvária életének méltó állomása következik.

Isó M. Emese